

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Андрій Олександрович ЛУЧИЦЬКИЙ,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0001-7539-6965>*

В останні роки людство зробило суттєвий крок вперед, що було пов'язано із активним розвитком інформаційних технологій, а також цифровізацією суспільства. Однак, досягнення такого розвитку стало можливим не тільки через певний збіг обставин. Означеному в тому числі сприяв загальний розвиток суспільства, що був пов'язаний із розвитком системи освіти. Вказане доводить: освіта – один з найважливіших факторів суспільного розвитку. Разом із тим, освіта окрім соціальної користі характеризується юридичними ознаками та власним місцем у правовій системі держави, а, отже, беззаперечною є увага держави до цього важливого об'єкту та прагнення його контролювати. На сьогоднішній день в Україні існує декілька форм освіти, однією з яких є вища. Саме вона має найбільш складний зміст, адже одночасно характеризує і окремий юридичний об'єкт правового регулювання та контролю в тому числі, і окрему сферу суспільної діяльності.

Інтегрування національної системи освіти в європейській і світовий освітній простір є стратегічним напрямком розвитку сфери освіти України. Виконання цього завдання потребує суттєвого структурного перетворення механізмів державного управління у сфері освіти, кардинального переосмислення основних принципів та існуючих форм організації освітньої роботи, а також належного правового забезпечення діяльності закладів вищої освіти. У свою чергу, у царині розвитку відомчої системи освіти та підготовки кадрів одним із першочергових питань виступає побудова ефективної системи правових засад організації діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Варто відзначити, що у вітчизняній науковій думці значний інтерес до розгляду правових питань у сфері освіти, зокрема регулюванню діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, проявляло багато провідних науковців, зокрема окремі проблемні питання входили до кола наукових пошуків таких учених, як: В. Авер'янов, О. Андрійко, В. Астахов, О. Бандурка, С. Барабанова, О. Безпалова, Ю. Битяк, А. Бондаренко, В. Волкова, Н. Губерська, Б. Дерев'янка, О. Джафарова, С. Дубровіна, Т. Кагановська, Р. Калюжний, М. Каплюк, Т. Коломоець, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Кузьменко, М. Курко, М. Легенький, Т. Мінка, О. Музичук, Є. Огаренко, В. Олефір, В. Пальчикова, О. Рябченко, О. Сезонова, А. Селіванов, М. Тищенко, Ю. Фролов, С. Шатрава та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, вчені

фактично поза своєю увагою залишили питання правових засад організації діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Таким чином, необхідність підвищення інтелектуального потенціалу та економічного розвитку держави, недостатня розробленість теоретичних положень, недосконалість правового регулювання у цій сфері обумовлюють актуальність дослідження сутності та особливостей правових засад організації діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Констатовано, що вищій освіти, як соціально-правовому явищу властиві наступні ключові особливості: по-перше, вища освіта має широку та якісну систему нормативно-правового регулювання, адже даному питанню присвячено цілу низку законодавчих та підзаконних нормативних джерел; по-друге, держава визнає особливу суспільну цінність вищої освіти, у зв'язку з чим формує та реалізує за цим напрямом окрему гілку державної політики; по-третє, вища освіта має значне соціальне значення, адже забезпечує систематичний, невинний розвиток людини та набуття нею професійних навичок і вмінь, які в подальшому допомагають їй обирати ту чи іншу професію та реалізовувати трудову діяльність; по-четверте, вища освіта є сферою виникнення та існування великої кількості управлінських відносин, що виникають між низкою органів державної влади, які складають систему державного управління освітянським сектором; по-п'яте, вища освіта є послідовною та структурованою, що передбачає отримання відповідною особою консолідованого «пакету» знань, який забезпечує її стале, послідовне навчання.

Встановлено, що правові засади вищої освіти в Україні – це система нормативно-правових актів, норми яких спрямовані на врегулювання та упорядкування суспільних відносин, що виникають під час діяльності уповноважених суб'єктів вищої освіти, а також встановлюють юридичний зміст, форми, порядок реалізації та інші практичні аспекти даного різновиду освітньої діяльності.

Наголошено, що міжнародні документи в галузі освіти здебільшого закріплюють базові вимоги щодо незалежності, доступності освіти, відсутності в її контексті будь-яких форм дискримінації, державних заходів із забезпечення вказаних стандартів. Фактично подібні міждержавні положення встановлюють перелік ключових стандартизованих вимог до сектору освіти, які держава повинна контролювати та постійно забезпечувати їх неухильне дотримання і реалізацію у вищих та інших навчальних закладах країни. Крім того, положення окремих міжнародних документів спрямовано на формування аналогічних стандартів контрольної діяльності держави, у тому числі пов'язаної із контролем якості вищої освіти. Таким чином, як правові засади організації діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання міжнародні акти безперечно мають важливе, але не першочергове значення, так як декларують абстрактні вимоги до освітньої галузі та міри її державного регулювання, але в більшості випадків не витлумачують порядок реалізації цих вимог.

З'ясовано, що адміністративно-правове регулювання – це здійснюваний за допомогою визначених в нормах адміністративного права методів та заходів владно-розпорядчого характеру вплив на суспільні відносини,

що виникають в сфері діяльності органів державної влади. А відтак, адміністративно-правове регулювання спрямоване на: а) упорядкування діяльності органів державної влади та їх посадових осіб; б) регламентацію механізмів здійснення державного впливу; в) забезпечення законності в роботі владних структур та регламент багатьох інших аспектів функціонування державного сектору.

Констатовано, що відповідно до положень нормативно-правових актів, які визначають правові засади організації діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, ключове місце серед цих засад належить нормам адміністративного права, оскільки саме за їх допомогою регламентовано порядок роботи суб'єктів контролю, їх структуру та взаємну підпорядкованість; особливості реалізації окремих адміністративних процедур, наприклад, ліцензійних або атестаційних; перелік функцій та завдань в галузі контролю за якістю вищої освіти і таке інше. Виключенням є норми міжнародних актів, які здебільшого встановлюють стандарти побудови освітнього сектору нашої держави взагалі.

Акцентовано увагу на тому, що незважаючи на особливість та важливість контролю за якістю вищої освіти, на сьогоднішній день порядок його здійснення регулюється в контексті загального контролю за закладами освіти та освітнього сектору в цілому, а не окремо. Зокрема, належним чином у існуючій системі нормативних актів не закріплено групу суб'єктів здійснення контролю, їх права, обов'язки та повноваження; методи, форми та заходи подібного контролю тощо. Наприклад, атестація педагогічних працівників не розглядається законодавцем як захід контролю за якістю освіти, але при цьому не можна заперечувати об'єктивну важливість подібної процедури. виправити дану прогалину, як вбачається, можливо за рахунок видання на законодавчому рівні окремого Закону України «Про контроль якості вищої освіти», в положеннях якого необхідно:

- по-перше, навести визначення та особливості контролю за якістю вищої освіти в Україні, що дасть можливість відмежувати його від контролю за законністю освітнього сектору в цілому;
- по-друге, визначити суб'єктів реалізації контрольної діяльності спрямованої на забезпечення якості освіти;
- по-третє, визначити форми, методи та заходи контролю за якістю вищої освіти в Україні.